

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku
k výroku a odôvodneniu uznesenia ústavného súdu
č. k. III. ÚS 612/2022 z 10. novembra 2022**

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripájam k uzneseniu ústavného súdu č. k. III. ÚS 612/2022 z 10. novembra 2022 odlišné stanovisko.

2. Sťažovateľ vo svojej ústavnej sťažnosti namieta arbitrárny prístup všeobecných súdov vo vzťahu k viacerým podstatným právnym otázkam, na ktoré súdy nedali odpoveď a najvyšší súd v napadnutom uznesení v tom nevidel dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP, čo sťažovateľ považuje za ústavne neudržateľné.

Pôžička či úver

3. Sťažovateľ v dovolaní namietal, že súdy bez relevantného odôvodnenia posúdili uzavretú zmluvu o pôžičke nie ako typ zmluvy o pôžičke upravenej v Občianskom zákonníku, ale ako typ zmluvy o úvere upravenej v Obchodnom zákonníku, aj keď si finančné prostriedky nerezervoval, ako je to typické pre úver, ale finančné prostriedky mu boli reálne poskytnuté vo forme pôžičky v deň podpisu zmluvy o Flexipôžičke. Namieta, že súdy tento rozdiel v jeho veci neodôvodnili. Najvyššiemu súdu vytyka, že v nedaní odpovede na túto podstatnú otázku nevidel vadu konania podľa § 420 písm. f) CSP.

4. Ako je zrejmé z rozsudku okresného súdu (str. 19 až 22), sťažovateľ rozsiahlo argumentoval, že si zobral pôžičku, a nie úver a s čím spája nesprávne použitie obchodného práva namiesto občianskeho práva.

5. Mohlo by sa zdať, že táto otázka nemôže mať ústavnoprávnu relevanciu, keďže pri obidvoch typoch právnych úkonov ide o „peniaze“; (úver ako záväzok poskytnúť peňažné prostriedky alebo pôžička ako prenechanie druhovo určených vecí, najmä peňazí). Už zákonný text ale nasvedčuje, že obsah týchto dvoch právnych úkonov je diametrálne odlišný. Kým zmluva o pôžičke vznikne prenechaním peňazí, s čím je spravidla spojený začiatok úročenia, pre zmenu pri úvere k poskytnutiu peňažných prostriedkov nikdy dôjsť nemusí a zmluva o úvere napriek tomu vznikne.

6. Obsahom úveru je záväzok byť pripravený poskytnúť na požiadanie peňažné prostriedky. Ide o akúsi „rezerváciu“ peňazí. To dáva aj logiku pre možný poplatok za poskytnutie úveru, keďže veriteľ „drží“ peniaze pre dlžníka, aby ich na požiadanie poskytol. Ak k poskytnutiu úverových prostriedkov na požiadanie nedôjde, veriteľ si plnenie kompenzuje možnou odplatom vo forme úverového poplatku za opísanú úverovú starostlivosť. Aj takýto poplatok ale má čeliť záujmu súdov na preukázanie skutočného plnenia za úverový poplatok, ako to vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, napr. rozsudok vo veciach C-224/19 a C-259/19 zo 16. júla 2020 ECLI:EU:C:2020:578, podľa ktorého zmluvná podmienka uvedená v zmluve o úvere uzavretej medzi spotrebiteľom a finančnou inštitúciou, ktorá spotrebiteľovi ukladá

povinnosť zaplatiť províziu za poskytnutie úveru, môže v rozpore s požiadavkou dobrej viery vytvoriť značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vyplývajúcich zo zmluvy v neprospech spotrebiteľa, ak finančná inštitúcia nepreukáže, že táto provízia zodpovedá skutočne poskytnutým službám a vynaloženým nákladom, čo prislúcha overiť vnútroštátnemu súdu.

7. Najvyšší súd k dovolacej námietke sťažovateľa o neodôvodnení rozsudkov súdov, prečo použili normy o úvere, a nie normy o pôžičke, uviedol, že súdy neboli pasívne a okresný súd v bode 42 odôvodnenia rozsudku a krajský súd v bode 33 odôvodnenia svojho rozsudku reagovali na námietku k typu zmluvy.

8. Krajský súd v bode 33 odôvodnenia uvádza: „*Nebolo možné akceptovať ani námietky žalobcu týkajúce sa charakteru zmluvy a jeho úvahy o tom, že sa nejedná o spotrebiteľský úver vo forme úveru, ale vo forme pôžičky práve s poukazom na úpravu v § 1 ods. 2 zákona o spotrebiteľských úveroch, na základe ktorej je jednoznačne potrebné predmetný zmluvný vzťah považovať za spotrebiteľský úver. Úvahy žalobcu nie sú spôsobilé privodiť iné závery, ako sú tie, ku ktorým dospel súd prvej inštancie.*“

9. Sťažovateľ ale nenamietal, že ide o spotrebiteľský úver. Tvrdí, že v tom spor ani nebol. Podstatu právneho sporu o relevantné právo smeroval k otázke, či v rámci spotrebiteľského úveru ide o typ zmluvy o úvere alebo o typ zmluvy o pôžičke. Zákon regulujúci spotrebiteľské úvery definuje spotrebiteľský úver ako úver, pôžičku alebo inú odloženú platbu. Uvedená definícia teda predpokladá *i. a.* tak typ zmluvy o úvere, ako aj typ zmluvy o pôžičke. Nie každý spotrebiteľský úver je teda zastrešený zmluvou o úvere ako typom zmluvy. Ak krajský súd sa venoval len definícii spotrebiteľského úveru, jeho odôvodnenie neobsahuje odôvodnenie na podstatnú otázku, prečo aplikoval na prípad sťažovateľa hmotné právo o záväzku poskytnúť na požiadanie úver, a nie právo o poskytnutí pôžičky. Odpoveď na jednu z podstatných otázok sporu neobsahuje ani rozsudok okresného súdu (odôvodnenie rozsudku okresného súdu, bod 42). To malo význam, čo sa týka prípustnosti dovolania, a to dokonca v rámci limitov stanovených najvyšším súdom v bode 14 jeho uznesenia (napr. 7Cdo/141/2017, 8Cdo/49/2017 a iné).

10. Ústavný súd v náleze č. k. IV. ÚS 443/2020 z 25. novembra 2020 bode 30 konštatoval, že „... sťažovateľ v dovolaní vzniesol také námietky proti rozsudku krajského súdu, ktoré vyžadovali od dovolacieho súdu podrobnejšie odôvodnenie a objasnenie, prečo šlo podľa jeho názoru o námietky, ktoré nie sú spôsobilé založiť prípustnosť dovolania z pohľadu sťažovateľom vymedzeného dovolacieho dôvodu. Osobitne išlo o námietky jednostranného zisťovania skutkových okolností v neprospech sťažovateľa, ktoré nastolili otázku možného porušenia princípu rovnosti zbraní, ale aj ďalšie námietky, ktorými bola spochybňovaná logická a racionálna súdržnosť záverov vyvedených z vykonaných dôkazov...Opomenutím uvedených dovolacích námietok, resp. neposkytnutím dostatočných dôvodov, si dovolací súd podstatne uľahčil svoju úlohu, formálne sa oprel o svoju rozhodovaciu prax a vyhol sa uplatneniu svojej prieskumnej právomoci.“. Ústavný súd v náleze č. k. IV. ÚS 372/2020 z 10. novembra 2020 bode 51 konštatoval, že „... najvyšší súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia vo vzťahu k otázke prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP argumentuje aj právnym názorom prezentovaným v rozhodnutí R 129/1999, podľa ktorého kvalita

odôvodnenia rozhodnutia z hľadiska logickosti a opodstatnenosti uvádzaných záverov, resp. možnej arbitrárnosti rozhodnutia, nemôže založiť prípustnosť dovolania podľa tohto ustanovenia. Odhliadnuc od faktu, že ide o rozhodnutie, ktoré sa týkalo dovolacieho dôvodu podľa § 237 ods. 1 písm. f) Občianskeho súdneho poriadku, musí ústavný súd upozorniť na to, že tento právny názor už bol prekonaný rozhodovacou činnosťou samotného najvyššieho súdu (napr. sp. zn. 6 Cdo 10/2019, 3 Cdo 219/2018, 4 Cdo 77/2019). Ústavný súd takisto zastáva názor, že nedostatočná kvalita súdneho rozhodnutia, ktorého odôvodnenie nezodpovedá procesným požiadavkám práva na spravodlivý proces, môže byť predmetom dovolacieho prieskumu v rámci uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP (IV. ÚS 154/2020, IV. ÚS 167/2020, IV. ÚS 447/2020).“.

11. Sťažovateľ nedostal odpoveď na otázku, prečo ním uzavretá zmluva o „Flexipôžičke“ nie je pôžičkou, ale úverom s dopadom na použitie relevantného práva a najvyšší súd v napadnutom uznesení tento stav aproboval. Išlo o podstatnú právnu otázku. Nestotožňujem sa preto s názorom väčšiny senátu, že odôvodnenie nižších súdov nemožno považovať za nedostatočné, ktoré odôvodnenie by malo za následok vadu konania podľa § 420 písm. f) CSP.

Nepoužitie rozsudku Súdneho dvora vo veci C-377/14

12. V rozsudku vo veci C-377/14 z 21. apríla 2016, ECLI:EU:C:2016:283 išlo o právnu záležitosť spotrebiteľov, ktorí nemali vyplatený úver, pretože si ho veriteľ kompenzoval na úhradu nesplateného skoršieho úveru, ale tiež na úhradu (okrem iného) poplatku za poskytnutie úveru. Súdny dvor okrem iného rozhodol, že do výšky úveru, a teda do výšky čerpania úveru nemožno započítavať žiadne náklady na úver ani poplatky spojené so spotrebiteľským úverom.

13. Sťažovateľ sa domáhal použitia uvedeného rozsudku s odôvodnením, že ani jemu sa reálne nedala k dispozícii celá dohodnutá suma spotrebiteľského úveru 5 000 eur, pretože si mala z dohodnutej výšky úveru banka zinkasovať v okamihu jeho vyplatenia 100 eurový poplatok za poskytnutie úveru. Sťažovateľ namietal, že mu pôžička bola reálne poskytnutá len v rozsahu 4 900 eur, s čím súvisí nesplnenie zákonných náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere.

14. Okresný súd a krajský súd sa zhodli na tom, že rozsudok C-377/14 je na prípad sťažovateľa nepoužiteľný s odôvodnením, že rozsudok Súdneho dvora vychádza z odlišných skutkových okolností. Kým Súdny dvor hovorí o vylúčení súm z celkovej výšky úveru, ktoré nie sú spotrebiteľovi reálne vyplatené, v prípade sťažovateľa bolo zistené, že mu bolo reálne vyplatených dohodnutých 5 000 eur a z nich na základe zmluvy bol zinkasovaný v prospech banky poplatok za poskytnutie úveru 100 eur, čo nie je podľa súdov možné považovať za neposkytnutie úveru v dohodnutej výške.

15. Podľa väčšiny senátu ide zo strany súdov o štandardnú právnickú argumentáciu a jedinou otázkou je, či je toto právne posúdenie správne, no ako uviedol najvyšší súd, dovolanie proti rozsudku krajského súdu z dôvodu nesprávnosti právneho posúdenia nemožno zahrnúť pod dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP. Väčšina senátu nevyhlásila, že právne posúdenie krajským súdom je nesprávne či nedostatočne eurokonformné, čo ale nezakladá dôvod

na konštatovanie nedostatočného odôvodnenia ako prvku nesprávneho procesného postupu, ktorým by sťažovateľovi bolo znemožnené uskutočňovať jeho procesné práva v miere porušenia práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) CSP. Ak za takýchto okolností najvyšší súd namietaným uznesením dovolanie odmietol, nešlo podľa väčšiny senátu o výsledok svojvôle či formalistickej aplikácie noriem o dovolaní, čo vylučuje porušenie uplatnených základných práv.

16. S uvedeným prístupom sa nestotožňujem. Najprv poukazujem na iné rozhodnutie najvyššieho súdu, v ktorom najvyšší súd na rozdiel od všeobecných súdov v preskúmvanej veci rozsudok Súdneho dvora C-377/14 aplikoval. Podľa najvyššieho súdu celkovú výšku spotrebiteľského úveru podľa § 2 písm. l) zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov predstavuje suma finančných prostriedkov reálne poskytnutá spotrebiteľovi veriteľom. Poplatok za poskytnutie úveru zrazený z istiny hneď pri uzavretí zmluvy nemožno zahrnúť do celkovej výšky spotrebiteľského úveru (rozsudok najvyššieho súdu č. k. 9Cdo 287/2021 z 30. júna 2022).

17. Najvyšší súd rozsudok, ktorým dovolanie banky zamietol, v podstatnom odôvodnil: *„Aby bolo možné konštatovať splnenie povinnosti veriteľa vyplývajúcej z ustanovenia § 9 ods. 2 zákona o spotrebiteľských úveroch, musia byť údaje uvedené v spotrebiteľskej zmluve uvedené nielen formálne, ale zároveň musia byť aj úplné, určité, zrozumiteľné a správne. Týmto spôsobom zákonodarcu chráni spotrebiteľa a napĺňa účel sledovaný právnou pravou spotrebiteľských zmlúv, ktorým je úplné informovanie spotrebiteľa o podmienkach v tomto prípade úverovej zmluvy v záujme ochrany slabšej zmluvnej strany. Správnosť údajov totiž nepochybne ovplyvňuje rozhodnutie spotrebiteľa vstúpiť do určitého záväzku. Zároveň spotrebiteľ musí mať možnosť zoznámiť sa so skutočným obsahom právneho úkonu, aby vedel, čo konkrétne je predmetom dojednania a aké sú jeho práva a záväzky z toho plynúce. Ak by sa pripustil výklad, že akýkoľvek údaj (teda aj chybný) uvedený v zmluve spĺňa podmienky § 9 ods. 2 cit. zákona, stratilo by toto ustanovenie zmysel. Jednou z obligatórnych náležitostí spotrebiteľskej zmluvy je aj údaj o výške úveru, ktorého definíciu podáva ustanovenie § 2 písm. l) zákona o spotrebiteľských úveroch. Spotrebiteľ na základe správne v zmluve uvedených informácií o výške skutočne poskytnutého úveru, dostáva jasnú predstavu o celkovej hodnote svojho záväzku, o tom, čo vlastne spláca a akú sumu si skutočne požičal, ako aj to, akú má povahu jeho záväzkov z hľadiska nákladov s ním spojených. Zároveň nesprávne uvedený údaj môže a v prejednávanej veci aj mal za následok vplyv na správnosť ďalších údajov spotrebiteľskej zmluvy a tiež na samotnú výšku záväzkov spotrebiteľa (výšku splátky, úročenie úverovej sumy). Pokiaľ teda údaje predstavujúce obligatórne náležitosti spotrebiteľskej zmluvy nie sú uvedené v zmluve správne, nemožno hovoriť o splnení povinnosti podľa § 9 ods. 2 zákona o spotrebiteľských úveroch, pričom nesplnenie z neho vyplývajúcej povinnosti zákon striktnie sankcionuje tým, že spotrebiteľský úver sa stáva od počiatku bezúročný a bez poplatkov (§ 11 ods. 1 písm. b) zákon o spotrebiteľských úveroch). V tomto smere teda neexistuje žiadna výnimka a veriteľ sa nemôže zbaviť svojej povinnosti, resp. nemôže konvalidovať nesprávne, či zavádzajúce údaje v zmluve tým, že v nej síce výslovne uvedie, akú čiastku predstavuje poplatok za poskytnutie úveru, avšak zároveň ju*

prezentuje ako súčasť poskytnutého úveru, teda aktívum, hoci v skutočnosti ide o náklad spotrebiteľa, a to ani za tej podmienky, že klient súhlasí s okamžitým **započítaním** (zvýraznenie doplnené, pozn.) poplatku za poskytnutie úveru podľa obchodných podmienok.

17. Jednou z podstatných náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere je údaj o celkovej výške úveru. V zmysle definície zákona o spotrebiteľských úveroch ide o maximálnu výšku alebo súčet všetkých finančných prostriedkov poskytnutých na základe zmluvy. Zákon zároveň definuje osobitne aj pojem celkových nákladov spotrebiteľa ako všetkých nákladov spojených s úverom vrátane poplatkov akéhokoľvek druhu. Pokiaľ je teda predmetom posúdenia poplatok za poskytnutie úveru, ktorý je bez pochyb nákladom spotrebiteľa súvisiacim s úverom, potom je pojmovo vylúčené, aby bol zároveň považovaný za finančné prostriedky poskytnuté na základe úverovej zmluvy. Žalobkyňa tak síce formálne poskytla žalovanej finančné prostriedky v sume 8.000,- eur, avšak v dôsledku následného odpočítania poplatku za poskytnutie úveru s týmito finančnými prostriedkami žalobkyňa nemohla disponovať a v skutočnosti jej bola ako úver poskytnutá suma nižšia, než bola deklarovaná v zmluve o úvere. Navyše v dôsledku navýšenia celkovej výšky úveru o poplatok za poskytnutie úveru nemôže byť správne vypočítaná ani výška RPMN, pretože dôsledkom neoprávneného zahrnutia poplatku za poskytnutie úveru, ktorý predstavuje celkový náklad úveru pre spotrebiteľa, do celkovej výšky úveru, bude podhodnotenie RPMN, keďže výpočet RPMN je závislý od výšky poskytnutého úveru. „Pokud spotřebitel nebyl povinen platit poplatek za sjednání smlouvy o úvěru na začátku závazku, ale byl by takový poplatek rozložen až do jednotlivých splátek, při výpočtu RPSN se takový poplatek nepromítne v podobě čerpání úvěru na jeho zaplacení na levé straně, neboť nedochází k navýšení jistiny. Na levé straně rovnice tak je uvedena celková výše spotřebitelského úvěru, která odpovídá skutečné jistině ve výši, kterou spotřebitel potřeboval pro své účely a na pravé straně takový poplatek nebude započítán v okamžiku uzavření smlouvy, neboť vtom okamžiku nebyl placen, ale právě až v jednotlivých splátkách“ (porovnaj Vacek Lukáš, Zákon o spotřebitelském úvěru, komentár, Príloha č. 5 bod 12 a 15, Praha, Wolters Kluwer, 2015). Navýšenie celkovej výšky úveru o poplatok za poskytnutie úveru má zároveň aj ten následok, že sa bude úročiť nielen poskytnutý úver, ale aj poplatok za jeho poskytnutie, tým pádom dôjde k zvýšeniu celkovej splatnej čiastky a mení sa tým výška hlavného predmetu zmluvy. Za tohto stavu bol preto správny záver súdov nižších inštancií, že úverová zmluva neobsahuje správne údaje v zmysle § 9 ods. 2 zákona o ochrane spotrebiteľa a rovnako správne uplatnili aj sankciu za porušenie tejto povinnosti v zmysle § 11 ods. 1 písm. b) cit. zákona.“

18. Ako som už uviedol, podľa väčšiny senátu zo strany krajského súdu môže ísť o nesprávne právne posúdenie veci či nedostatočné eurokonformné právne posúdenie, čo ale nezakladá dôvod na konštatovanie nedostatočného odôvodnenia ako prvku nesprávneho procesného postupu, ktorým by sťažovateľovi bolo znemožnené uskutočňovať jeho procesné práva v miere porušenia práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) CSP.

19. Vyjadrujem presvedčenie, že vo veci sťažovateľa došlo k porušeniu práva Európskej únie. Súdny dvor už mnohokrát pripomenul, že podľa jeho ustálenej judikatúry sú vnútroštátne súdy pri uplatňovaní vnútroštátneho práva povinné vykladať ho v čo najväčšej možnej miere s ohľadom na znenie a účel smernice 2008/48 tak, aby sa dosiahol ňou sledovaný výsledok,

a takto konať v súlade s čl. 288 tretím odsekom Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „zmluva“). Táto povinnosť konformného výkladu vnútroštátneho práva je totiž vnútorne spätá so systémom zmluvy, keďže umožňuje vnútroštátnym súdom v rámci ich právomocí zaistiť úplnú účinnosť práva Únie pri rozhodovaní o sporoch, ktoré im boli predložené (rozsudok z 24. 1. 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 24 a citovaná judikatúra).

20. Súdny dvor a ústavný súd priznávajú eurokonformnému výkladu silný akcent a ústavný súd v inej veci č. k. I. ÚS 462/2022 rozhodol, že ignorácia rozsudku Súdneho dvora môže viesť k porušeniu práva na spravodlivý proces, čo otvára cestu k prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP, s čím sa stotožňujem a z uvedeného dôvodu zároveň odkláňam od názoru väčšiny senátu k následkom nedostatočne eurokonformného právneho posúdenia veci.

21. Sťažovateľovi nebol slovami Súdneho dvora vo veci C-377/14 poskytnutý reálne k dispozícii spotrebiteľský úver vo výške, ktorú si dojednal (5 000 eur) a podľa výsledku sporu má platiť banke náklady súdneho konania. Cieľom spotrebiteľského úverovania zaiste nebolo, aby banka zo spotrebiteľského úveru zinkasovala rôzne poplatky či iné náklady a spotrebiteľ hľadal nové riešenia na vykrytie nedodanej časti spotrebiteľského úveru. K zmluvným podmienkam poznamenávam, že ciele smernice by sa nemali obchádzať účelovými zmluvnými dojednávami.

22. Podľa môjho názoru bolo významné zapodievať sa aj otázkou, či najvyšší súd nemal v okolnostiach prípadu povinnosť predložiť prejudiciálnu otázku k spornej interpretácii dotknutej časti smernice 2008/48 a tak predísť odlišným súdnym rozhodnutiam na rovnaké či obdobné skutkové okolnosti. Na Súdny dvor sa aj v spotrebiteľských veciach bežne obracajú najvyššie súdne inštanície členských krajín (C-450/22) a najvyšší súd má nie možnosť ale povinnosť predložiť prejudiciálnu otázku v stanovených prípadoch. Procesná autonómia súdov členských štátov nesmie v rozpore s princípom efektivity únieového práva viesť k rozhodovaniu, v ktorom sú spotrebiteľia zbavení práv, ktoré im právo Európskej únie garantuje, a to aj za cenu *ex offio* prístupu súdu o dodatočné vysvetlenie veci a bez ohľadu na to, či sa osoba vôbec domáha spotrebiteľského práva a bez ohľadu na jej zastúpenie advokátom (C-497/13). K poplatku, ktorým sťažovateľ argumentuje pri vade odplaty za spotrebiteľský úver, mali súdy *ex offio* posúdiť, či kryje skutočné plnenie (C-224/19 a C-259/19, bod 67), čo má konzekvencie aj na nastolené no nezodpovedané dovolacie námietky.

23. Spotrebiteľské veci neraz vyvolávajú pocit bagatelnosti. Súdny dvor bežne posudzuje veci, v ktorých ide o drobné záležitosti, napr. veci iniciované súdmi iných štátov C-335/21 (1 337,65 eur), C-485/21 (1 120,40 eur) a i. Európska únia normovala vysoký záujem na ochrane týchto hodnôt v rámci Charty základných práv Európskej únie (čl. 38). Právna ochrana v týchto vzťahoch sleduje kvalitu života v bežných vzťahoch, ale aj ochranu férových hráčov na trhu. Spotreba výraznou mierou participuje na tvorbe hrubého domáceho produktu a dôvera spotrebiteľov v kupované produkty je pre ekonomiku dôležitá.

24. Sumárne konštatujem, že aj keď z dôvodu majetkového cenzu vec z hľadiska právneho posúdenia finalizoval krajský súd, v okolnostiach prípadu boli vo vzťahu k sťažovateľovi

porušené komponenty práva na spravodlivý súdny proces vrátane porušenia práva Európskej únie, a preto sa s väčšinou senátu a výsledkom vybavenia veci nestotožňujem.

V Košiciach 10. novembra 2022

Peter Straka
sudca